

Prof. dr hab. Artur Krajewski
Wydział Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki
Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie

Warszawa, 10 czerwca 2022 r.

Ocena rozprawy doktorskiej
Pani mgr Anety Kosin,
sporządzona w związku z przewodem doktorskim
wszczętym w dziedzinie sztuk plastycznych
w dyscyplinie artystycznej sztuki piękne,
uchwałą Rady Wydziału Grafiki i Malarstwa z dnia 10.04.2019 r.,
procedowanym przez Akademię Sztuk Pięknych
im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi

Dane personalne i kariera zawodowa

Pani **Aneta Kosin** otrzymała dyplom i tytuł magistra w 2005 roku na **Wydziale Grafiki i Malarstwa w Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi**. Dyplom uzyskała w pracowni **Grafiki Reklamowej i Propagandowej** prof. Bogusława Balickiego, natomiast aneks do dyplomu w **Pracowni Malarstwa** prowadzonej przez **prof. Marka Czajkowskiego**. W latach 1998-2000 studiowała w ASP w Łodzi na Wydziale Tkaniny i Ubioru. Temat jej praktycznej pracy magisterskiej „Wpływ kultury medialnej na człowieka XX wieku” był spójny z tematem pracy teoretycznej zatytułowanej „Wpływ kultury medialnej na sztukę plakatu w ostatniej dekadzie XX wieku” napisanej pod kierunkiem **prof. Sławomira Iwańskiego**.

W 2017 roku mgr Aneta Kosin rozpoczęła Doktoranckie Studia Środowiskowe w Dyscyplinie Sztuki Piękne w Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi.

Środowiskowy charakter studiów – cytując Regulamin Doktoranckich Studiów Środowiskowych Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi – *„pozwala uzyskać doktorantowi umiejętności, wiedzę i kompetencje wykraczające poza wybraną jako przedmiot badań dyscyplinę sztuki i włączyć do swych badań elementy związane z właściwościami specjalności mieszczących się w drugiej z proponowanych dyscyplin lub innych obszarów nauki.”*

Już w trakcie studiów doktorantka wykazywała zainteresowania z pogranicza innych dziedzin nauki takich jak socjologia, psychologia, nauki społeczne – w których mieści się także polityka społeczna – czy tak powszechnie pojmowane i re-definiowane pojęcie Filozofii myłone często z Historią Filozofii. Zainteresowania te ukierunkowały doktorantkę na zajęcie się specjalnością „jednego z rodzajów przymusu”, wpływającego na społeczne sterowanie i kodowanie przekazu, czyli plakatem. Problematyka przez nią poruszana to zagrożenia cywilizacyjne, tj. współczesne, najważniejsze formy uzależnień. Poprzez swoją pracę autorka próbuje przeprowadzić pewien rodzaj terapii komunikacyjnej lub detoksykację formy plastycznej nadając jej spójny znak informacyjny, który został zapisany lub wpisany w pewnego rodzaju maskę.

Dorobek twórczy i artystyczny

O poziomie aktywności twórczej zazwyczaj decydują mierniki artystyczne, którymi są pokazy indywidualne, wystawy zbiorowe, nagrody czy publikacje krytyczne. W przypadku pani magister Anety Kosin liczba wystaw indywidualnych – w latach 2004-2022 – wynosi jedenaście,

zbiorowych – w latach 2003-2022 – dwadzieścia trzy. Współpracowała z Teatrem Powszechnym w Radomiu, Teatrem Nowym i Teatrem Exit w Łodzi, a także z Międzynarodowym Festiwałem Muzyki Dawnej Improwizowanej All'improvviso w Gliwicach, Stella Musica Festival w Montrealu (Kanada), International Chopin & Friends Festival w Nowym Jorku (USA), z Festiwałem Dobrego Smaku w Łodzi, z Polskim Radiem czy z Ośrodkiem Apostolstwa Trzeźwości w Zakroczymiu.

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że w 2020 roku była nominowana do Polskiej Nagrody Inteligentnego Rozwoju w kategorii Innowacyjne Technologie Przyszłości. W tym samym roku została laureatką srebrnego medalu – International Award Art Group w Sydney (Australia). Jej plakaty były wyróżnione podczas obchodów 100-lecia Związku Polskich Artystów Plastyków (III miejsce) i na Targach Film, Video, Foto w Łodzi (III miejsce). W 2005 roku, podczas wystawy zbiorowej studentów ASP w Łodzi, została honorowo wyróżniona przez ZPAP, Okręg Łódzki.

„Nowe zagrożenia cywilizacyjne – cykl plakatów ilustrujących problem współczesnych uzależnień”

Przedmiotem pracy doktorskiej pani mgr Anety Kosin jest dwanaście plakatów, układających się w cykl pt. *Nowe zagrożenia cywilizacyjne, problem współczesnych uzależnień*. Liczba dwanaście nie jest przypadkową wyliczanką prac, nie jest też zwykłą wartością matematyczną, jest to warstwa znaczeniowa pełna symboli, przez którą autorka kieruje do nas wyraźny komunikat.

W VI wieku znany wszystkim Pitagoras – matematyk i mistyk – głosił, że „liczba jest istotą wszystkiego i wszystko jest uregulowane podług liczby”. Doktorantka w 5 rozdziale swojej dysertacji nawiązuje do dwunastu godzin w cyklu zegarowym, dwunastu miesięcy, dwunastu apostołów i dwunastu gwiazd na fladze Unii Europejskiej, a ja tylko dopowiem, że liczba dwanaście – nie tylko w pseudonaukowej dziedzinie jaką jest numerologia – jest uważana za szczególnie doskonałą.

Prace zrealizowane zostały w technice wydruków cyfrowych o formacie klasycznym: 100 na 70 cm. Rozprawa doktorska składa się z trzynastu rozdziałów i liczy, łącznie z tłumaczeniem na język angielski, 215 stron.

W pierwszej części swojej dysertacji pt. „Wstęp” mgr Aneta Kosin uzasadnia przyczyny wyboru właśnie tej drogi. Okazuje się, że jest to pewnego rodzaju kontynuacja lub raczej rozwinięcie pracy magisterskiej zatytułowanej „Wpływ kultury medialnej na człowieka w ostatniej dekadzie 1995-2005”. W dzisiejszych czasach – czyli tych o 17 lat późniejszych, kiedy to autorka pisała swoją pracę magisterską – uzależnienie od „informacji medialnej” jest tożsame z uzależnieniem od „współczesności”. Ten szkodliwy i „chyba” najważniejszy, lecz niestety niezauważalny problem

teraźniejszości wciąga nieświadome społeczeństwa w patologię „opakowanego w produkt medialny człowieka”. Zresztą sam żałuję, że autorka nie poprowadziła nas, widzów, jedynie w tym kierunku.

Afisz jest jedną z najstarszych form ukierunkowanych na informowanie widza o „czymś”; dlatego tak szybko okazał się tubą przekazu propagandowego. Wiadomość „bijąca” z plakatu przestała być pisemnym obwieszczeniem, nabrała nowego znaczenia, które miało wykorzystanie w kształtowaniu poglądów i zachowań społecznych. W latach 60. i 70. nastąpił na świecie swoisty „boom” na ten typ przekazu i plakat stał się indywidualną wypowiedzią demiurgiczną. W Polsce natomiast zrodził się specyficzny rodzaj wypowiedzi artystycznej, zamkniętej w klasycznym formacie B1, który podbił cały świat i rozszławił naszych twórców nazywając ich „Polską Szkołą Plakatu”. Z polską szkołą plakatu wiązało się też inne, bardziej złożone pojęcie dookreślające styl – „niezależność i bystrości rozumu”. W polskim plakacie upatrywano także buntu przeciwko narzuconemu systemowi i rzeczywistości, w której znalazła się Polska po II wojnie światowej – dlatego też te postery były tak dobre i „świeże”.

W rozdziale „Co to jest uzależnienie?” autorka wyjaśnia nam, jak skomplikowany jest to problem i jak istotny ma on wpływ na kondycję dzisiejszej cywilizacji. Uzależnienie nie jest tylko problemem samego uzależnionego, ponieważ zaburzenie stanu psychicznego i fizycznego uzależnionej jednostki oddziałuje na otoczenie w sposób x-krotny. Dlatego odbiorcami takiej artystycznej profilaktyki lub informacji staje się – statystycznie – wielokrotność osób z otoczenia zaburzonego, czyli współuzależnieni. Mgr Aneta Kosin dość szczegółowo opisuje czynniki prowadzące do wykształcenia się nieświadomych, psychologicznych mechanizmów uzależnień. Utracenie poczucia rzeczywistości przez taką jednostkę ma bardzo dynamiczny wpływ na otoczenie, wszelkie aspekty życia ulegają deformacji, determinują życie, co w konsekwencji doprowadza do zatracenia wolności – użyteczności społecznej. W dobie postępu człowiek potrafi uzależnić się od wszystkiego, dlatego tym trudniejsze jest nie tylko zdefiniowanie problemu, ale w ogóle zorientowanie się, że ten problem zaistniał. Schematyczność, czyli wzorzec zaistnienia problemu uzależnienia, jest prawie taki sam w każdym przypadku, lecz intensywność oddziaływania zależna jest od „czynnika”. Autorka wybrała uzależnienia, które zilustrowała w formie plakatów i podzieliła je na dwa rodzaje – chemiczne i behawioralne. Uzależnienia chemiczne to klasyczny przykład związany z substancjami, które wywołują zaburzenia w działaniu neuroprzekaźnika, czyli dopaminy. Natomiast uzależnienie behawioralne to uzależnienie od niekontrolowanego wykonywania jakiejś czynności, która ma negatywne konsekwencje. Jedno i drugie doprowadza do utraty kontroli nad zachowaniem. Taka osoba zamyka się we własnym, wymagowanym świecie, do którego – od czasu do czasu – zaprasza nieświadome otoczenie. Manipulacjami i kłamstwami próbuje zapewnić sobie strefę zdeformowanego komfortu.

Doktorantka postawiła sobie za cel stworzenie wizualnego komunikatu w formie plakatu społecznego. Całego cyklu plakatów. Lecz jej prawdziwą intencją w przyszłości – tak zrozumiałem, czytając przedstawioną dysertację – jest stworzenie akcji informacyjnej z artystycznie wypracowaną kampanią społeczną, uwrażliwiającą odbiorców na problemy zaburzeń zdrowia psychicznego i fizycznego. Dwanaście plakatów z odniesieniem do uzależnień od nikotyny, alkoholu, narkotyków, leków, jedzenia, zakupów, seksu i miłości, Internetu i komputera, gier komputerowych, hazardu, mediów społecznościowych i agresji. Dwanaście dość typowych nałogów ubranych w symboliczną maskę kontrolującą życie.

Mgr Aneta Kosin ułożyła kolekcję plakatów w sposób przyczynowo-skutkowy – rozpoczyna od uzależnień najbardziej powszechnych i społecznie akceptowanych, by finalnie pokazać te niebezpieczne, a mniej znane. Na początku ekspozycji możemy zobaczyć uzależnienie od nikotyny, natomiast problem funkcjonowania w alternatywnej rzeczywistości, z gramami komputerowymi w tle, poznamy na końcu.

W rozdziale szóstym została poruszona kwestia znaczenia maski. Od razu przyszedł mi do głowy cytat z nieocenionej i „upupiającej” czytelnika książki „Ferdynand” Witolda Gombrowicza: „człowiek jest najgłębiej uzależniony od swego odbicia w duszy drugiego człowieka”.

Podążając za historycznymi znaczeniami maski odkrywamy różne artefakty. Możemy dowiedzieć się, że już 13 tys. lat p.n.e. ludzie przybierali maski, a była to nie tylko forma swoistych rytuałów, ale także praktyczne zastosowanie łowieckiego czy wojennego kamuflażu. Pierwsze maski to zoomorficzne formy, a te późniejsze to przykładowe greckie motywy teatralne czy zdobniczo-tajemnicze weneckie eksponaty. Autorka nawiązuje do Hansa-Georga Gadamera, niemieckiego filozofa, rozwijając „relację zwrotności”. Wskazuje także koncepcję Ericha Fromma, niemieckiego psychoanalityka, który opisał maskę w kontekście „gry pozorów”, czyli ucieczki w złudne bezpieczeństwo. Carl Gustav Jung, szwajcarski psychiatra, przedstawiał maskę jako formę narzuconą przez społeczne zachowania, a jego uczennica Jolande Jacobi, szwajcarska psycholożka, opisała to w swojej książce „Zamaskowani”. Generalizując i upraszczając jednocześnie – człowiek, który nakłada maskę, chce uniknąć odpowiedzialności za podejmowane decyzje. W dysertacji znajdujemy także odwołanie do Jeana-Jacquesa Rousseau, genewskiego filozofa i pedagoga oraz do niemieckiego filozofa Friedricha Wilhelma Nietzschego, którego nauka moralna skierowana do człowieka rozbudza wszelkie umysły.

Ponownie zacytuję tu polskiego dramaturga Gombrowicza „nie ma ucieczki przed gębą, jak tylko w inną gębę.”

Symbol maski, który został wykorzystany do kształtowania poszczególnych plakatów, stał się wyrysowanym znakiem, powszechnie rozpoznawalnym. Pani Kosin cytuje ojca pragmatyzmu, amerykańskiego filozofa Charlesa Sandersa Peirce'a: „symbol jest specyficznym znakiem, czyli myślą interpretującą” i rosyjskiego filozofa od czasoprzestrzeni Michaiła Bachtina: „interpretacja symbolu sama staje się symbolem.”

Pojęcie „symbolu”, jak słusznie zauważa autorka dysertacji, nigdy nie przynależało do żadnej epoki; przyjmuje formułę integracyjną, tworzącą pomosty czasowe. „Symbol posiada nieskończoną perspektywę znaczeniową w zależności od kontekstu.” podkreśla profesor Uniwersytetu Gdańskiego Bogusław Żyłko. W pracy odnajdujemy także inne „wielkie” nazwiska takie jak włoskiego intelektualisty, semiologa Umberta Eco, szwajcarskiego założyciela strukturalizmu Ferdinanda de Saussure, a także duńskiego językoznawcę Louisa Trolle'a Hjelmsleva, który twierdził, że znaki nie istnieją, a jedynie funkcje znakowe (chodzi o wyrażenia i treści).

Materiał zgromadzony i opisany jest w formie przejrzystej. Treści rozprawy doktorskiej ujęte w trzynastu rozdziałach przygotowują nas w sposób zrozumiały do przedstawionej pracy wizualnej. Autorka sprawnie posługuje się zasobem pojęć i wiedzą historyczną z zakresu sztuk pięknych, a całość rozprawy wykracza poza wybraną – jako przedmiot badań – dyscyplinę sztuki. Obszar nauki związany z zakresem zaburzeń zdrowia psychicznego i fizycznego to problematyka nauk medycznych, psychologicznych i pokrewnych – terapeutycznych. Krąg naszych zainteresowań – jako artystów, twórców wpływających na drugiego człowieka – jest ściśle związany z historią sztuki i kultury, i – co za tym idzie – z kreatorami, których nazwiska wpisały się na stałe w ciągle zmieniającą się modami uzależnień cywilizację. Najbardziej uwidoczną grupą społeczną – ze względu na jej medialność – wpadającą w tarapaty związane z problemami podjętymi przez panią Anetę to artyści. Może też dlatego, że mamy w sobie naturalny, a może i boski pierwiastek samouzdrawiający, artterapeutyczny mechanizm twórczy? ...A może dlatego, że nasza responsywność na drugiego człowieka i idące za tym uwrażliwienie na ogół społeczny, wpycha nas w ciągle poszukiwanie nowych dróg twórczych...?

Mgr Aneta Kosin, gdy projektowała plakaty, każdy z nich oparła na tej samej kompozycji, na wytworzonym podobnym komunikacie wizualnym. Każdy z tych plakatów przypomina znak specyficznego produktu, statycznie, aż do znudzenia wprowadzający w stan harmonicznego uspokojenia. Prace na pozór wydają się chiralne i symetryczne według hipotetycznej osi, ale gdy wczytamy się dokładniej, to dostrzegamy pewne różnice. Podczas zwyczajnej rozmowy najbardziej przyciągającym elementem w twarzy człowieka są jego oczy. Na plakatach to właśnie puste oczy, beznamiętne maski, przyciągają odbiorcę i wskazują na wagę podjętego tematu.

Autorka powołuje się także na Juliana Hochberga, amerykańskiego badacza psychologii, zajmującego się percepcją wzrokową. „Im mniej informacji potrzebnych do zdefiniowania danego układu, tym większe prawdopodobieństwo zrozumienia” – na podstawie tej krótkiej definicji prostoty został stworzony cały cykl plakatów doktorantki Anety Kosin – „Zerwij Maskę”.

W dokumentacji doktorantki znajdują się wszystkie niezbędne informacje. Z dokumentacji pani mgr Anety Kosin jawi się dojrzała postawa świadomego twórcy, który poszukuje własnej drogi artystycznej. Znając wystarczająco dobrze twórczość, zakres i jakość pracy doktorskiej, a także dorobek dydaktyczny, i powołując się na Dz. U. z 2018 r. poz. 261 opowiadam się za wnioskiem Rady ds. stopni Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi o nadanie pani mgr Anecie Kosin stopnia doktora w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

Z poważaniem

✓ prof. dr hab. Artur Krajewski
Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie